

V.

Mužské taneční projevy

LIDOVÉ TANCE

Z ČECH, MORAVY A SLEZSKA

Verbůňk

NA UHERSKOHRADIŠŤSKU
A UHERSKOBRODSKU

LIDOVÉ TANCE

Z ČECH, MORAVY A SLEZSKA

ŘADA DRUHÁ
Mužské
taneční projevy

DÍL V.

Verbuňk

NA UHERSKOHRADIŠTSKU
A UHERSKOBRODSKU

ZPRACOVAL
JAN MIROSLAV KRIST

(Doprovodná publikace ke stejnojmenné videokazetě)

REDAKČNÍ RADA

Mužských tanečních projevů:

Mgr. Jan Čumpelík

Zdenka Jelínková

PhDr. Jan Krist

Mgr. Jan Miroslav Krist

MgA. Jan Maděrič

PhDr. Vlasta Ondrušová

PhDr. Karel Pavlišťík, CSc.

Recenzovali:

MgA. Jan Maděrič

PhDr. Karel Pavlišťík, CSc.

© Ústav lidové kultury ve Strážnici 2002

ISBN: 80-86156-55-9

a/ UHERSKOHRADIŠŤSKO

b/ UHERSKOBRODSKO

PŘEDMLUVA

V základní řadě videoencyklopedie Lidové tance z Čech, Moravy a Slezska, vytvářené a vydávané v letech 1992-1997, byly mužské taneční projevy většinou zachyceny jen kuse, zejména ty, které mají výrazně improvizací charakter a přitom si zachovaly regionální stylovost. Avšak požadavek věnovat pozornost hlubšímu studiu těchto jevů zazněl již na I. semináři o slováckém verbuňku ve Strážnici roku 1987 a byl opakován na II. a III. semináři v letech 1988 a 1989¹. Teprve však v r. 1998 byly vytvořeny předpoklady k jejich postupnému zachycování v potřebném rozsahu a rozhodnuto o vytváření druhé řady Lidových tanců z Čech, Moravy a Slezska s podtitulem Mužské taneční projevy.

Cíl této řady se shoduje s cílem řady základní: vytvořit komplexní a spolehlivý pramen poznání regionálních typů a stylů tanců, jak je dodnes uchovali současní nositelé lidových tanečních tradic. Avšak specifika tanečního materiálu si vynutila na rozdíl od řady základní jiný způsob zpracování. Bylo nutné uvést starší snímky (pokud byly k dispozici), aby byla jasná stylová východiska, a větší důraz na detaily a jejich stylotvorné variování si vyžádaly komentář přímo na kazetě. Tato publikace je tedy textovým doplňkem, rozšiřujícím informace uvedené na stejnojmenné videokazetě věnované tanci verbuňku v národopisných regionech uherskohradištského a uherskobrodského Dolňácka.

Autor děkuje Josefu Bazalovi, ing. Miloslavu Hrdému, mga. Janu Maděříčovi, Ivanu Marčíkovi, dr. Karlu Pavlišťíkovi, CSc., ing. Petru Vozárovi a Milanu Zelinkovi, kteří jako pracovní skupina pro přípravu této videokazety prostudovali 333 shromážděných pohybových snímků (265 z Uherskohradištska a 68 z Uherskobrodsko), spoluvytvářeli charakteristiku současné podoby verbuňku této oblasti a přinesli cenné podněty pro scénář kazety i pro tuto publikaci.

VYMEZENÍ OBLASTI

Při vymezování národopisných subregionů Slovácka se obvykle vychází z dialektologických zjištění Františka Bartoše² a rozřídění typů lidového oděvu, vypracovaného Josefem Klvaňou³, kterého ostatně L. Niederle v úvodu k monumentální národopisné monografii Moravské Slovensko z počátku 20. století nazval „nejlepším dnes znalcem Slovenska“. Novější badatelé jejich názory korigují jednak výsledky výzkumů z jiných oblastí lidové kultury, jednak poukazy na změny, které v průběhu 20. století nastaly. Neškodí však připomenout zejména Klvaňovo třídění, v němž bral v úvahu i hledisko dialektologické.

Mezi kroji „doláckými či dolskými“ na prvním místě jmenuje uherskohradištský⁴ se čtvrtým odstínem: polešovským, velehradsko-spytihněvským (u Klvani spytinovským), staroměstsko-jarošovským a bílovským, a pak kunovský⁵, oba celkem v 44 tehdejších obcích.

Kroje uherskobrodské „čili zálešácké“⁶ označuje za třetí skupinu svého třídění⁷ s typy uherskobrodským, hradčovským, vlčnovským, nivnickým, bánovským, straňanským a březovským, celkem v 27 tehdejších obcích.

Pro nás je však důležité vymezení z hlediska lidového tance. Největší současná moravská badatelka v této oblasti, Zdenka Jelínková, považuje Uherskohradištsko s Napajedelskem, Bílovickem a Uherskoostrožskem⁸, za jednu oblast především podle typu točivého párového tance sedlcká. Při zkoumání současného verbuňku jsme došli k závěru, že podstatná část obcí Uherskoostrožska, pokud se v nich tento tanec dnes vyskytuje, tihne spíše

k Veselsku a to pak ke Strážnicku, proto jsme je při vymezování oblasti Uherskohradištska vyloučili (kromě Hluku, který má v tomto ohledu silné vazby na Uherskohradištsko), a naopak počítáme sem obce krojových typů osvětimansko-domanínského a buchlovského (podle Klvani z krojové skupiny podhorácké).

Táž badatelka nezahrnuje do Uherskobrodského⁹ ve shodě s převládajícím současným pojetím Strání a Březovou. Nezahrnuli jsme je rovněž, i když se v současnosti verbuňk šíří i do těchto obcí a do obcí na Bojkovsku a Luhačovském Zálesí, do těles více či méně organizovaně v nich lidový tanec pěstujících.

V celé takto vymezené oblasti jsme napočítali 67 současných obcí (podle sídel obecních či městských úřadů), a to na Uherskohradištsku Babice, Bílovice, Boršice u Buchlovic, Břestek, Březolupy, Buchlovice, Částkov, Halenkovice, Hlūk, Hostějov, Huštěnovice, Jalubí, Jankovice, Kněžpole, Komárov, Kostelany nad Moravou, Košíky, Kudlovice, Kunovice, Medlovice, Mistřice, Modrá, Nedachlebice, Napajedla, Nedakonice, Ořechov, Osvětimany, Podolí, Polešovice, Popovice, Salaš, Spytihněv, Staré Hutě, Staré Město, Stříbrnice, Stupava, Sušice, Svárov, Šarovy, Topolná, Traplice, Tučapy, Tupesy, Uherské Hradiště s dříve samostatnými obcemi Mařaticemi, Jarošovem, Sady (dříve Derfle), Věskami a Míkovícemi, Vážany, Velehrad, Zlámanec a Zlechov; na Uherskobrodsku Bánov, Boršice u Blatnice, Bystřice pod Lopeníkem, Dolní Němčí, Drslavice, Horní Němčí, Hradčovice, Korytná, Nivnice, Pašovice, Prakšice, Rudice, Slavkov, Suchá Loz, Šumice, Uherský Brod s dříve samo-

statnými obcemi Havřicemi a Těšovem a přesídlenou obcí Maršovem, Újezdec u Luhačovic, Veletiny a Vlčnov. Nebylo však v našich silách získat ze všech informace o verbuňku.

Vítězové tanečních soutěží strážnického festivalu v r. 1952, zleva manželé František a Miloslava Vališovi v párovém tanci, Milan Kropáček ve verbuňku, členové souboru Hradišťan z Uh. Hradiště. (Z archivu M. Vališové.)

■ SLOVÁCKÝ VERBUŇK

Mezi mužské tance skočného charakteru patří *slovácký verbuňk*¹⁰. Je tancem improvizovaným a zvláštního rázu, spočívajícího v tom, že ačkoliv se převážně tančí hromadně, každý z tanečníků přitom tančí sám za sebe jako výraz své regionální a místní příslušnosti, svého tanečního umění a povahy. Tancuje se na určitý okruh písní, mezi nimiž od druhé poloviny 19. století převládají tzv. novoherské. Název tance je odvozen z německého slova Werbung, tj. najímání, ucházení se, a z praxe náboru do vojenské služby, prováděného u nás do r. 1781 a v bývalých Uhrách až do r. 1848¹¹, m. j. za účasti profesionálních vojenských tanečníků¹², jejichž projev byl asi jedním z impulzů ke vzniku tohoto tance. Souvislost tance s vojenským životem je patrna z textů mnohých verbuňkových písní, ale i figur a organizace tance např. v některých slovenských regionech.

Verbuňk je v rozličných formách (nejen sólových, ale i skupinových, ba dokonce párových) rozšířen v Maďarsku a na Slovensku¹³, u nás je domovem jen na Slovácku, kde se pro něj užívají nebo užívaly i jiné názvy - verbunk, verbování, cifra (= ozdoba, nejen taneční), cifrování, cifruňk, skákání, grepčení (grebčení), čardáš, čardášování. Někdy se rozlišuje: výrazy verbuňk, zaverbovat si pro kompletní tanec, výraz cifrování pro mužský taneční projev v průvodu, při párovém tanci ap. Cifra se také říká jednotlivé taneční figuře verbuňku či cifrování. Na Uherskohradištsku a Uherskobrodsku se nejčastěji používají výrazy verbuňk, verbovat, cifrovat. Ale sloveso verbovat tu má i jiný

význam – veselit se (často s podtextem divoce až nevázaně)¹⁴. Avšak i sloveso cifrovat může mít kromě obecnějšího významu zdobit i významy zcela jiné¹⁵.

Slovácký verbuňk má obvykle tři části: **předzpěv**, při němž je pohyb tanečníka, pokud nestojí společně s ostatními ve vázaném půlkruhu, velmi individuální, **taneční část pomalou a taneční část rychlou**. Část pomalá se hraje ve 4/4 taktu a kontráši hudeckých a cimbálových muzik ji hrají smykem zvaným duvaj, část rychlá v taktu 2/4 a hraje se tzv. na odrážku. V poslední době se šíří zvyk po taneční části pomalé si zazpívat další sloku písně a pak pokračovat buď opět částí pomalou nebo již rychlou. Dobří tanečníci používají v každé z tanečních částí jiné cifry. Předzpěv je důležitý, jím se tanečník uvádí do správné nálady a navazuje kontakt s kapelou, která má na průběh tance značný vliv.

Vznik verbuňku není ještě dostatečně probádán. K jeho předchůdcům patří tzv. mládenecké tance, ale i jiné pohybové formy z nichž se postupně vyvinul. Patří k nim tance do skoku, soutěživé tance o to, kdo výše vyskočí (na Uherskohradištsku se dochoval jejich pozůstatek v trojicové formě v tanci Velehradská šenkýřka¹⁶), individuální projev chlapce v točivých tancích, dále - a asi především - přizdobovaná (cifrovaná) chůze mužů v průvodech a při obřadních obchůzkách a snad další tance se soutěživými prvky¹⁷. O vlivu verbování-najímání na vojnu jsme se již zmínili. Dalším impulzem bylo zřejmě též rozšíření písní novouherského stylu¹⁸

■ NEJSTARŠÍ ZPRÁVY O VERBUŇKU

na Uherskohradištsku a Uherskobrodsku

Zde jsme odkázáni na zprávy písemné, zejména z regionální literatury, které jsou však často obtížně datovatelné. V takových případech můžeme jejich časové určení jen odhadovat. Zkoumání navíc komplikuje nejednotnost nebo mnohoznačnost informátory uváděných názvů, jak jsme na to v předchozí kapitole upozornili.

A tak za nejstarší dosud doložený výskyt tohoto tance na Uherskohradištsku musíme považovat zprávu z výzkumu Z. Jelínkové v roce 1952 v Mařaticích¹⁹, který můžeme klást do let kolem první světové války. Do téže doby je situován popis taneční zábavy ve Starém Městě Ignácem-Hynkem Plevákem (1906 - 1991), v němž je uvedeno: „*První tanec býval rychlejší, většinou začínali chlapci verbuňkem nebo se tančila polka a třasák*“²⁰. Přibližně stejné časové určení bude mít svědectví hudebníka Antonína Cagáše (1895 – 1980) z Vážan, že »*Verbuňky*« *se dostaly do Vážan prostřednictvím chlapců, kteří se jim přiučili na vojně od kamarádů, hlavně pocházejících z Kyjovska a Podluží*“, které uvádí Milada Bimková ve sbírce tanců z Ořechova²¹ a doplňuje je podobným zjištěním z Ořechova. Do třicátých let 20. století můžeme položit nedatovanou fotografii sedmi mužů v různých postojích v publikaci o Hluku od Františka Hořínka²² s textem „*Chlapci tančí »verbuňk«*.“ Týž uvádí při popisu repertoáru jedné z hluckých dechových kapel pro dobu před první světovou válkou, že „*tančil se čardáš, vlastně jen rychlejší jeho oddíl*“²³, ale nejspíše je pravděpodobné, že měl na mysli párový tanec.

Z Traplic máme zpráv několik, opírajících se o vyjádření pamětníků na léta čtyřicátá až sedmdesátá²⁴ 20. stol. Mezi nejstarší snad patří: (o svatbě) *„Zato po zdavkách, kdy celý svajbový průvod, mimo ženicha a nevěsty, se ubíral do hospody, povolila všechna pouta řádů a vážnosti, mláden-ci cestou cifrovali, výskali a zpívali.“*²⁵ (o hodech) *„V pondělí již nastupovala veselost, bujarost, rozvernost a taškařina. Ještě do půlnoci se vodilo pod právo, ale v pondělí si mohli stárce před muzikú zacifrovat, zazpívat.“*²⁶ Další zprávy z Traplic z téhož pramene se týkají let sedmdesátých a osmdesátých 20. století²⁷.

Za nejstarší zprávu z Uherskobrodsko, situovanou do 90. let 19. stol., můžeme shodně se Z. Jelínkovou²⁸ považovat záznam „čardáše“ *Husár pije, gajdoš platí* v Tomkově sbírce²⁹ a tamtéž uvedené vzpomínky jednoho dědávka: *„Co to bylo enom za potěšení, dyž stúpňa před muziku a daja si ruky v bok, dal sem sa do čardáša a nevěděl, kdy přestat.“*³⁰ Avšak další korytenský rodák, František Stivar (1891 - 1974), se o verbuňku v obci vyjadřuje r. 1966³¹ jinak: *„V Tomkově sbírce korytenských písní (z r. 1896) jsou uvedeny dvě písně jako čardášové. Jisté je, že se tu kdysi zpívaly, příp. hrály. Ale podle povahy jich nešlo o čardáš, nýbrž u první o verbuňk, u druhé též z části o verbuňk. Jsou to: Ančo, Kačo, ty sa nevdáš a Husár pije, gajdoš platí. Než verbuňk – nehledíme-li k jistému jeho zárodku, totiž k cifrování před sedlckou (zpravidla mírnému) – u nás nebyval a tak se k nám z krajů, kde byl v oblibě, donesly jen jeho písně.“* Z. Jelínková uvádí další, avšak časově neumístěné zprávy, z Hradčovic *„To zpívali před muziků. To byl verbuňk. A potom tancovali. ...o hodech se tanco-*

val verbuňk hodový.“), Prakšic („Chlapci tančivali verbuňk.“), Rudic („Někdy se končovalo verbováním chlapců [cifrováním].“), Uh. Brodu („Chlapci před muzikú zpívali – verbovali... Po zpěvu chlapci cifrovali: v kříži se chytili za ruce po čtyřech nebo se drželi v kroužku po čtyřech čelem do středu. Točili se, zpívali, skákali cifry.“ – k tomu Z. Jelínková poznamenává, že to byl vliv Orla, tedy vystoupení na Orelském sletu r. 1922) a Vlčnova („...se tam cifrovalo při svatebním, hodovém a fašankovém průvodě“)³². Jak všechny ty projevy, o nichž máme zprávy, vypadaly, nevíme. Určitými vodítky nám mohou být již zmíněná fotografie z Hluku, na této videokazetě uvedený snímek ze sokolských slavností v Uh. Hradišti r. 1921 a snad také čtyři fotografie I. Pleváka a popis jeho tří tanečních figur při individuálním projevu ve staroměstské sedlcké v citované sbírce tanců ze St. Města a Mařatic³³. Fotografie z Hluku je zjevně inscenovaná, tanečníci nejsou zachyceni v tanci, ale můžeme předpokládat, že předvádějí to, co skutečně tančili. Dva z nich jsou v dřepu, jeden s přednoženou pravou nohou, další pak ve stoji s překříženou pravou nohou před levou, což by mohlo poukazovat k zakládanému nebo předkládanému kroku či poskoku, jiný v nároku k podřepu a konečně další ve stoji má levou mírně unoženu, její špička se opírá o zem, ale váha těla je zřejmě na pravé. Pět jich má pravou ruku založenu v týl, při tanci si pravděpodobně takto přidržovali pokrývku hlavy (beranici), tři mají levou ruku v bok. S tímto snímkem podivuhodně korespondují záběry I. Pleváka z r. 1985, který při nich, jak jsem byl ubezpečen sběratelkou J. Poláškovou, devětasedmdesátiletý skutečně tancoval. Na všech čtyřech snímk

cích si pravou rukou přidržuje beranici a levou ruku má v bok. Prvé dva snímky jsou asi dvěma fázemi téže cifry – na prvním je levá noha unožena a váha těla je převážně na pravé (stojné), na druhém je levá zkrížmo před pravou. Další dva snímky zachycují zakládání kroku, na prvním pravou za levou, na druhém obráceně. V popisu staroměstské sedlcké je cifra srážení nohou unožováním ve výskoku a cifra dřep a výskok do stoje.

Chlapci z Vičnova cifrují při párovém tanci. (Foto Antonín Pavelčík.)

VZNIK A VÝVOJ SOUDOBÉHO VERBUŇKU na Uherskohradištsku a Uherskobrodsku

Na uchování, příp. obnovu tradic lidové kultury v této oblasti měly značný vliv slovácké krúžky a jiná tělesa vytvořená k organizovanému pěstování slováckého folkloru, jejichž počátky tu sahají až do doby před 1. světovou válkou. Do tohoto proudu patří mnohé akce tělovýchovných organizací, hasičských jednot a dalších spolků i příprava na Výstavu Slováků v Uh. Hradišti v r. 1937 a její program. Těmto aktivitám byla věnována pozornost v dosavadní literatuře³⁴. Nás zajímá zda a jakým způsobem zasáhly do vývoje verbuňku.

Pro Uherskohradištsko je v tomto ohledu zvláště důležité působení Ignáce Pleváka ve Starém Městě a dalších obcích³⁵ a Slováckého krúžku v Uh. Hradišti. Plevák byl iniciátorem mnohých vystoupení folklorních skupin a krúžků z Podluží, Strážnicka a Hornácka³⁶ v období mezi světovými válkami i za Protektorátu, což nezůstalo bez vlivu na místní tanečníky, právě tak jako vystoupení Staroměstšanů na folklorních slavnostech mimo svou obec. Sám rovněž lidové tance učil. Uvádíme svědectví Jaromíra Němečka, předního staroměstského tanečníka verbuňku konce čtyřicátých a padesátých let: „*Naučil jsem se tančit verbuňk ve staroměstském krúžku od Hynka Pleváka, od něhož se naučil verbovat i František Vališ. Plevák byl po stránce verbířské samorost.*“ „*Za války měli ve St. Městě vystoupení Veličané, mně bylo tehdy 17 let (tedy v r. 1944 – pozn. JMK). Tam jsem začal verbuňk odkoukávat.*“³⁷ František Vališ, další zdejší vynikající tanečník, vzpomíná

„jak silným zážitkem pro něj bylo setkání Slováckých krúžků, které pod názvem Slovácko opět žije uspořádal v tehdejší Zlíně v roce 1946 (správně v r. 1945 - pozn. JMK) JUDr. Ladislav Rutte. Cifry, které tam od ostatních viděli, si nedočkavě zkoušeli on a jeho spolutanečníci na toaletě Společenského domu ještě před odjezdem ze slavnosti.“³⁸ V uherskohradištském Slováckém krúžku působili ve čtyřicátých letech MUDr. Pavel Pavlinec z Velké n. V. a MUDr. Zdeněk Filipovič z Hodonína, kteří prošli během svých studií před válkou Slováckým krúžkem brněnským a podle J. Jančáře *„přinesli do Uh. Hradiště horňácké sedlácké, odzemek, podlužácký verbuňk a vrtěné“³⁹*. Jistě však existovala místní verbuňková tradice, např. projev Milana Kropáčka, který jako tanečník ve zdejší krúžku vyrostl a kterého ještě vzpomeneme, nejeví ani stopy podlužáckého vlivu.

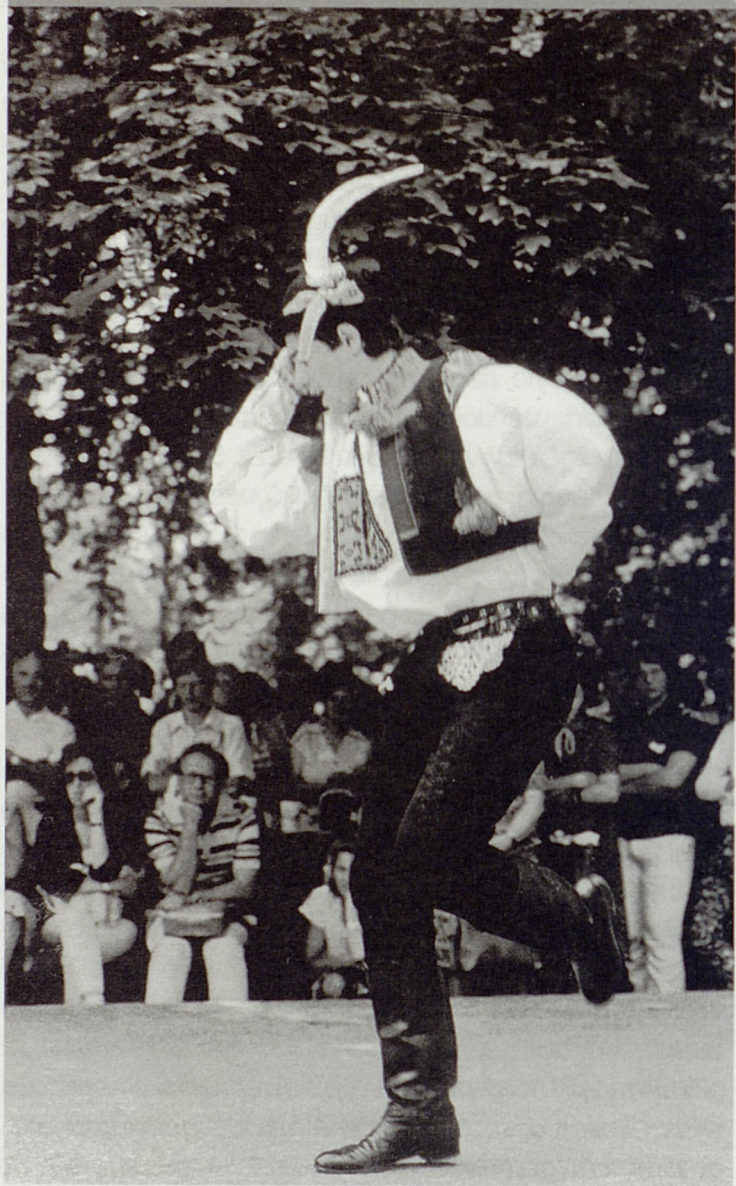
Po osvobození v r. 1945 byly obnoveny nebo vznikly Slovácké krúžky ve Starém Městě a Mařaticích, ale protože neměly vlastních muzik, úzce spolupracovaly a občas společně vystupovaly s krúžkem uherskohradištským, a když došlo v r. 1949 ke sloučení St. Města, Mařatic a Uh. Hradiště v jednu aglomeraci, vytvořily jmenované krúžky v r. 1950 společné těleso pod názvem Slovácký krúžek Hradišťčan. M. Vališová (z Mařatic, ale již tehdy členka uherskohradištského krúžku) dosvědčuje, že jak staroměstští, tak mařatičtí tanečníci přišli do takto vzniklého tělesa již jako hotoví verbíři⁴⁰. Společné působení krúžků přinášelo další vlivy, jak uvádí J. Němeček: *„My jsme skákali jen na rytmus a melodie pro nás nic neznamenal. Mne upozorňoval Filipovič, že je potřeba skákat podle muziky, podle*

melodie, a do prostoru, ne jenom na místě. Čtyřikrát či pětkrát jsem byl s ing. Píro v krúžku v Nětčicích, on tam chodil hrávat. Tam jsem si netroufal verbovat, ale díval jsem se, zejména na Klimenta Navrátila, a cosi se naučil."⁴¹ Nějakou inspiraci asi přinesly přátelské styky s muzikou Slávka Volavého ze Strážnice, která občas hostovala ve Slovácké búdě ve Smetanových sadech, již se podařilo získat za klubovnu spojeného uherskohradištského krúžku⁴². A tak, když byla na valné hromadě Hradišťanu 26. 3. 1951 v podstatě dokončena přeměna krúžku v soubor (který pak začal užívat spisovný název Hradišťan), disponoval řadou vyhraněných tanečníků verbuňku, kteří pak, s F. Vališem a M. Kropáčkem v čele, zařadili verbuňk do pravidelných souborových nácviků. Tak položili základ tanečního stylu, který se pak v souboru dále uchovával a šířil do okolí i dále⁴³ za pomoci tehdy módních „patronátů“, svazáckých výpomocí a jiných forem.

Z pera Z. Jelínkové pochází charakteristika tohoto tanečního způsobu (pravděpodobně z poznámek, pořízených v padesátých letech), kterou citujeme v plném rozsahu z její publikace *Mužské taneční projevy*⁴⁴, ale v hranatých závorkách uvádíme odchylky v téměř totožném textu z jejího příspěvku *Slovácký verbuňk v současnosti* ve sborníku *Slovácký verbuňk v teorii a praxi*⁴⁵ (tam uvádí, že za vzor jí sloužil F. Vališ a zdůrazňuje, že jde spíše o charakteristiku dojmu):

„Zpěv: *Vzpřímený postoj s vypjatým hrudníkem, rozloženými rameny doširoka, vztyčená hlava, s gestikulací jdoucí z ramen [gestikulace paží se širokým gestem, ale ne vždycky] (podobně jako při vlastním tanci). Tvrdý postoj*

Josef Bazala ze Starého Města v soutěži na strážnickém festivalu r. 1986. (Z archivu J. Bazaly.)

s tvrdým doprovodným přenášením váhy těla. Druhá noha se často přitahuje k noze zatížené s vytočením povznesené paty dovnitř – špice zůstává na místě, pata s přiklepnutím došlápne [s vytočením paty vně a pata s přiklepnutím ukončí přenesení váhy těla]. Špička jakoby se propnula.

Tanec – volné tempo:

Postoj: jako zapíchnutý do země, mírný sklon hlavy – trochu do nadhledu shora na špičky nohou (mírné vysazení pánve v křížové oblasti), jedna paže s širším obloukem se zvedne ke klobouku jakoby ho chtěla přidržet. Z tohoto postoje se začnou rozvíjet počáteční cifry – zatím přízemní:

a) vytočení paty jedné nohy [patou zevnitř] postavené ostře na špičce [váha na druhé noze], koleno vypíchne vzhůru,

b) připažit [má být přinožit, tisková chyba – pozn. JMK] zpět. Totéž druhou nohou [ale variace, s přidáním dalšího drobnějšího prvku]. Znovu první noha s variací, popřípadě s přidáním dalšího drobného prvku chodidlem. Pak úskok s tvrdým a ostrým nízkým obloukovitým pohybem neodrazové nohy vpřed a stranou a se společným doskokem s nohou odrazovou ve směru pohybu nohy, kreslící oblouk. Pak totéž ještě jednou buď stejnosměrně nebo opačně. Následuje nějaký rychlejší nebo kombinovanější přeskok se „zadropčením“ a znovu doskok s pokrčením neodrazové nohy vypíchnutím kolena vzhůru a propnutím na špičky. K tomu nutno připojit vyvažující máchnutí jednou nebo druhou paží kružným pohybem z ramen vzhůru [zase tím širo-

kým gestem] a opět zakotvení v „zapíchnutém“ postoji [s vypjatým hrudníkem].

Tanec – rychlé tempo:

Postoj: mírně schýlený, ale stále hrdý, střídaný s vypnutím při výskocích a mácháním pažemi.

Skočné cifry – různě kombinované opět se „zapíchnutím a ustrnutím“. Při cifrách skočných [točných] se střídá také určitá drobnější kresba nebo doteky špičkou nezatížené nohy po podlaze se skočnými ciframi, se zapíchnutými postoji kolena vzhůru a s propnutím špičkou. Někteří tanečníci (Kropáček) při „zapíchnutí“ opře nezatíženou nohu patou o zem, pak se na ní vzepře, přenesení váhu těla, ale noha je stále napjatá, pohyb je doprovázen vytočením kyčlí [pohyb se provede s vytočením chodidla].

Celkový dojem: rozmáchlost, občasné vysazení nebo vytočení v jedné nebo druhé kyčli [občasné vysazení kyčle při zapíchnutí]. Skoky prudce do výšky na místě nebo z rozběhu [někdy z mírného rozkročení].“

Projev Milana Kropáčka a ostatních tanečníků této zakladatelské generace je dostatečně zobrazen a popsán na kazetě.

Další vývoj, na nějž měla vliv stále se zvyšující jevištní zkušenost souborů a pohybové zručnosti jejich členů a konečně od poloviny osmdesátých let 20. století soutěže ve verbuňku jak na MFF ve Strážnici, tak v tomto regionu, směřoval k menší sevřenosti projevu, většímu rozvinutí tance do prostoru (až někdy přehnaným způsobem), k menší četnosti až ztrátě drobných cifer a k pronikání efektních prvků (např. otáček ve výskoku).

Šíření soudobého verbuňku na Uherskohradištsku se od

Tanečníci souboru Pentla z Boršic u Buchlovic na Kopaničářských slavnostech ve Starém Hrozenkově. (Foto Miroslav Potyka.)

V Kunovicích se každoročně koná festival dětských folklorních souborů a sólistů Kunovské léto, jehož součástí je i soutěž malých verblůů. Účastníci této soutěže v r. 2001. (Z archivu dr. R. Habartové.)

padesátých let 20. století po dnešek dělo převážně prostřednictvím slováckých krúžků a folklorních souborů. Téhož názoru je i Z. Jelínková⁴⁶. V malém průzkumu, který jsme v r. 2001 provedli u dvou skupin tanečníků ve věku od 17 do 54 let, jich 6 prohlásilo, že se verbuňk naučilo výhradně v souboru, 3 zčásti v souboru a jinak pozorováním při různých tanečních příležitostech, 1 zčásti v souboru a zčásti v rodině (od otce) a 1 výhradně pozorováním při tanečních příležitostech. Stále vzrůstající mobilita obyvatelstva způsobuje, že členy úspěšnějších souborů, které obvykle slouží za vzor ostatním, jsou stále častěji tanečníci nejen z blízkého, ale i širšího okolí. Ti pak jsou ve svých bydlištích, pokud jsou tam organizovány tradiční taneční příležitosti nebo působí folklorní soubor či skupina, napodobování. Ostatně úspěšnější soubory často vyhledávají nadané jedince v okolí a lákají je do svých řad.

*

Soudobý verbuňk na Uherskobrodsku má svůj začátek jednoznačně ve folklorním hnutí padesátých let 20. století. Jeden z jeho původců o tom uvádí⁴⁷: „Nejdříve, co jsem na vesnicích Uherskobrodsku z mužského sólového tanečního projevu (při párovém tanci, při obchůzkách) viděl: bylo to velmi jednoduché, poskočný krok, přeskokování z nohy na nohu, podsekávaná figura zezadu, zepředu. Když jsem v r. 1951 přišel do Uh. Brodu a tamního Slováckého krúžku, byli tam verbíři dva - Jožka Štěrba (1922 – 1991) a občas se tam objevil Franta Rachůnek (1920). Už si moc na jejich cifrování nepamatuji, ale vím, že to bylo velmi jednoduché, u Franty Rachůnka vím bez-

pečně, že měl vždycky jednu nebo obě dvě ruce vzadu za zády a že tancoval jen od pasu dolů jednoduché cifry: zakládané, podsekávané, někdy jednoduché přírazy, klepnutí o zem. To je všechno, co jsem na Uherskobrodsku z cifrování viděl.

Když došlo na podzim r. 1951 k obnovení činnosti uherskobrodského Slováckého krúžku, ze kterého se brzy vyvinul soubor Olšava, kromě domácích jsme se tam sešli lidé z různých koutů Slovácka. Vedení se ujali Pavel Černý (1929), Věroslav Blahutka (1924 – 2002) a já, byli tam ještě další chlapci a z toho, co kdo uměl, jsme pekli. Já jsem měl verbířskou školu uherskohradištskou, spíše podle Milana Kropáčka, tedy verbuňk trochu rozevlátý, nikoliv sevřený a ostrý, vališovský. V. Blahutka si z kyjovského a bzeneckého krúžku donesl drobné cifrování, které se tehdy na Kyjovsku tančilo. To byly základy, ze kterých jsme vycházeli, když jsme se s ostatními chlapci učili, všichni dohromady, ve sklepě, v prostoru sušáren na svobodárně, kde jsme se každý druhý nebo i každý den sešli a dvacet-třicet minut skákali, jeden od druhého se učili a odkoukávali. Od nás se to takto učili naši vrstevníci z Uh. Brodu, kteří to už přizpůsobovali své letoře. Z toho začal časem vyrůstat určitý charakteristický tvar, sice souborový, který se však na Uherskobrodsku v souborech udržuje ve větší či menší míře a rozvíjí se až dodneška. Myslím si, že velký vliv na verbíře další generace tam měl Antonín Bartončík (1934 - 2000), který byl povoláním švec a který si svůj verbuňk vytvořil opravdu jaksi ševcovsky: drobné, ostré, rychlé, jakoby zbrklé cifřičky, připomínající ševcovskou povahu, jak je zobrazována v lidové tradici. Pak přišel další

výrazný tanečník, Ladislav Friedl (1935 - 1999), který je vysoký, má dlouhé nohy a začal je vysoko zvedat a celá jedna generace je podle něho vysoko zvedá."

Z Uh. Brodu se pak verbuňk v tomto stylu, který se poněkud od uherskohradištského lišil⁴⁸, rozšiřoval do okolí, do vesnických folklorních skupin a nových, postupně vznikajících souborů. Zakotvil tam, kde se dříve ve formě samostatného a strukturovaného tance nevyskytoval, v Těšově a Újezdci u Luhačovic, Vlčnově, Dolním Němčí, Nivnici, Korytné, ale i za hranicemi vlastního Uherskobrodsku, např. v Bojkovicích, Březové aj. I zde platí co bylo řečeno o šíření soudobého verbuňku na Uherskohradištsku. Rovněž tu jsme provedli v roce 2001 malý průzkum u dvou skupin tanečníků ve věku od 21 do 63 let: 15 jich prohlásilo, že se *verbuňk* naučili výhradně v souboru, 2 zčásti v souboru a zčásti na besedách u cimbálu mimo vlastní soubor, 1 (nejstarší, pocházející z Uherskohradištska, ale člen souborů na Uherskobrodsku) odpozorováním při tanečních příležitostech.

Z toho, co je uvedeno na této videokazetě a co pracovní skupina při studiu snímků viděla, můžeme *soudobý verbuňk* na Uherskobrodsku považovat za odnož stylu uherskohradištského. Zdá se však, že u nejmladší generace tanečníků se rozdíl mezi nimi stírají.

Tanečníci souboru Kunovjan z Kunovic v průvodu na Dolňáckých slavnostech v Hluku v roce 1981. (Foto dr. Zdeněk Ondrášek.)

Tanečníci souboru Olšava z Uherského Brodu v Rožnově pod Radhoštěm r. 1979. (Foto Karel Thomayer.)

■ HUDEBNÍ DOPROVOD

Na Uherskohradištsku, jako jinde na Slovácku, byla nejstarší hudbou gajdošská. Dokládá to nález pozůstatků šutek (gajd nadouvaných ústy) dr. Ladislavem Ruttem ve St. Městě⁴⁹, informace z Kunovic jednak v rukopisné pozůstalosti F. Bartoše⁵⁰, jednak v práci J. Jančáře a L. Tarcalové⁵¹, a zpráva ze Spytihněvi⁵². V Jankovicích se připomíná houslista, který před r. 1870 hrával k tanci, a od toho roku tam působila tříčlenná smyčcová kapela⁵³. Ale již před poslední čtvrtinou 19. století začaly na Uherskohradištsku vznikat dechové hudby⁵⁴, které později zcela převládly⁵⁵. Tu a tam se vyskytovaly tzv. štrajchy, tj. seskupení houslí s jinými nástroji, nejruznějšího složení, např. po 1. světové válce v Traplicích podle jména svého vedoucího „Oharci“ – housle, harmonika, bubny⁵⁶ - ve 30. letech 20. stol. v Jankovicích troje housle, dva klarinety, trubka, trombon a bubny⁵⁷, v první polovině 20. stol. ve St. Městě nahodilá seskupení, např. housle a harmonika⁵⁸. Poměrně často hrávala k tanci jen harmonika⁵⁹. Např. v Traplicích si harmonikář Štěpán Oharek zakládal na tom, že 42x doprovázel odvedence⁶⁰.

Cimbálové či hudecké kapely, jak je známe z dnešních folklorních souborů, tu vznikaly až od 50. let 20. stol.⁶¹, kromě Uh. Hradiště, kde se její zárodek zrodil v prostředí, pečujícím o zachování a obnovu lidového umění, již koncem 19. stol.⁶².

Podobné to bylo na Uherskobrodsku. O gajdošské muzice v Korytné, která se udržela do poloviny 19. století, máme zpráv několik⁶³ a F. Stivar ve svém rukopisu uvádí jmenné

i nástrojové obsazení hudecké muziky (2 houslisté, 1-2 klarinetisté, kontrabasista), která nahradila gajdošskou a hrála tu až do let 1896 – 1898, kdy zanikla v konkurenci s hudbou dechovou, založenou r. 1893. V Korytné působila před 1. světovou válkou i další smyčcová hudba, vedená učiteli, ale ta hrála k tanci jen výjimečně⁶⁴. Hudeckou muziku v Boršicích u Blatnice před r. 1880, která byla posléze posílena o klarinet a křídlovku, uvádějí J. Čoupek a J. Žufánek. Dechová hudba tu vznikla r. 1881⁶⁵. Jen dechovka se vznikem v r. 1880 je pro Vlčnov zmíněna v práci M. Zemka a kolektivu⁶⁶. V Šumicích vznikla dechová hudba v r. 1888, ale ve 30. letech 20. stol. tu byli také „husličkáři“ (několik houslí a harmonika), kteří hrávali při svátečních příležitostech rovněž po okolí⁶⁷.

I zde kapely, které dnes působí v rámci folklorních souborů a v poslední době stále častěji mimo ně, vznikly až po 2. světové válce, první v nich na půdě uherskobrodského Slováckého krúžku⁶⁸.

Není důvod nepředpokládat, že by uvedená tělesa nehrála k mužským tanečním projevům typu verbuňku nebo cifrování, pokud se při taneční příležitosti vyskytly.

TANEČNÍ PŘÍLEŽITOSTI

Nejvíce tanečních příležitostí bylo na Uherskohradištsku i Uherskobrodsku v masopustní době, zejména pak v jejím závěru, v posledních třech dnech před Popeleční středou⁶⁹. V masopustní čas se konala většina svateb s průvody a tancováním, často několikadenním⁷⁰. O velikonocích se tančívало v pondělí⁷¹, také při jarním stavění a kácení máje⁷². Velkou taneční příležitostí byly hody – v některých obcích i dvoje. Na Uherskobrodsku nebývaly a dodnes nejsou tak slavné jako na Uherskohradištsku – nechodí se s právem – ale všude byly a jsou taneční zábavy⁷³, někde po několik dní⁷⁴. Dalšími možnostmi byly dožínky, vinobraní, „dívčí věneček“ nebo „zástěrková“, kateřinská. Kromě toho se v mnoha obcích tancovalo i mimo tyto slavnostní příležitosti: např. v době mezi světovými válkami v Buchlovicích každou neděli na okraji obce⁷⁵, podobně ve St. Městě, tam dokonce až na osmi místech⁷⁶.

Nakolik se při těchto příležitostech tančil verbuňk nebo se cifrovalo, nevíme, kromě již uvedených citací v kapitole o nejstarších zprávách.

V současnosti, pomineme-li vystoupení folklorních souborů a skupin, se verbuje nejčastěji o hodech a na besedách u cimbálu, které někde nepravidelně, někde pravidelně pořádají obvykle soubory, ale také jiné spolky a organizace. Někde se nejen při tradiční příležitostech, ale i na plesech a podobných tanečních zábavách v menším sálu tančí při cimbálové muzice a přichází na řadu i verbuňk.

Petr Vozár ze souboru Rozmarýn z Újezdce u Luhačovic v soutěži na strážnickém festivalu.
(Z archivu ing. P. Vozára.)

- 1 Průběh seminářů je zachycen ve sborníku Slovácký verbuňk v teorii a praxi, sestavili Krist, J.M. – Pavlišťík, K., Strážnice 1993.
- 2 Bartoš, F.: Dialektologie moravská. Brno I. 1886, II. 1895.
- 3 Klvaňa, J.: Lidové kroje na Moravském Slovensku. In: Národopis lidu československého, díl I., Moravské Slovensko, svazek I., Praha 1923, s. 97n.
- 4 Klvaňa o. c. s. 107 a 109n.
- 5 Klvaňa o. c. s. 120.
- 6 O problémech, spojených s názvy Zálesí a Zálesáci viz Jeřábek, R.: Etnické a etnografické skupiny a oblasti. In: Jančář, J. s kol.: Lidová kultura na Moravě, Vlastivěda moravská, Země a lid, nová řada, svazek 10, Strážnice – Brno 2000, s. 23.
- 7 Pavlišťík, K.: Luhačovické Zálesí a Podřevnicko – přechodové oblasti na rozhraní Slovácka, Hané a Valašska. In: Zprávy Oblastního muzea jihovýchodní Moravy v Gottwaldově, 1966, č. 3, s. 136n.
- 8 Klvaňa o. c. s. 108 a 167n.
- 9 Jelínková, Z.: Slovácko. Dolňácko. Popisy tanců ke stejnojmenné videokazetě. Lidové tance z Čech, Moravy a Slezska, díl VII., část 2, Strážnice 1996, s. 63n.
- 10 Jelínková o. c. s. 9.
- 11 Jelínková, Z.: Mužské taneční projevy na Slovácku. Svatobořice-Mistřín 1991. S. 1.
- 12 Holý, D.: O verbuňku. In: Slovácký verbuňk v teorii a praxi, s. 17.
- 13 Vysloužil, J.: Hudební slovník pro každého. Vizovice 1995. S. 311.
- 14 Holý, D., o. c.
- 15 Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska. Bratislava 1995. Heslo „verbunk“, zv. 2, s. 297n.
- 16 Např. dr. Věroslav Blahutka uvedl (v rozhovoru s dr. K. Pavlišťíkem v pořadu Nositelé tradice – slovačtí verbíři posledních padesáti let na MFF Strážnice 1989): „Ve Vičnově jsem sbíral písničky a přišel jsem do jednoho domu a zapisoval u jednoho strýce a tam jsem se taky ptal: A verboval jste taky někdy? A on nic, a na druhou otázku taky nic. A přítomná tetička říká: Co ho furt provokujete? Co by neverboval? Proverboval celú chalupu!“
- 17 Malina, I.: Slovník nářečí mistřického. Praha 1946. S. 15: cifrovat = spěchat.
- 18 Jelínková, Z. – Košíková, L. – Polášková, J.: Tance z Uherskohradištska. Staré Město, Mařatice. Brno 1989. S. 17, 117n.
- 19 Např. Tanec pro mužského z Velké n. V., zaznamenaný M. Zemanem (Bartoš, F. - Janáček, L.: Národní písně moravské v nově nasbírané, Praha 1901, s. 930), přeštítný v publ. Zeman, M.: Hornácké tance, Praha 1951 na s. 30 pod názvem Verbunk: Jací, tací. Je to zakládáný krok, stále ve všech slováckých verbuňkových stylech, zvláště pak na Uherskohradištsku a Uherskobrodsku, v různém provedení hojně používaný.
- 20 Vysloužil, o. c., s. 202.
- 21 Jelínková – Košíková..., o. c. s. 6, 14 a 174. Podobně v Jelínková, Z.: Mužské taneční projevy..., s. 23.
- 22 Jelínková – Košíková..., o. c. s. 33.
- 23 Bimková, M.: Lidové tance z Ořechova u Polešovic. Uh. Hradiště 1988. S. 1. Autorka dále na s. 4 uvádí o Ořechově, „Verbuňky a Čardáše přinášeli teprve chlapci z vojny, podobně jako ve Vážanech. Přiučili se jim od kamarádů na vojně z jiných krajů a jen někdy je v Ořechově u zábavy předvedli.“
- 24 Hořínek, F.: Slovácké městečko Hluk. Hluk 1937. S. 221.
- 25 Ditto, s. 180.
- 26 Vinkler, J. a kol.: Traplice. 20. století slovácké obce. 1900-1999. Traplice 1999. S. 261.
- 27 Ditto, s. 40.
- 28 Ditto, s. 98.

- 27 Dtto, s. 167: (o hodech v 70. letech) „*To jednu, když byly hody v plnej parádě a muzikanti vyhrávali jeden verbuňk za druhým...*“, (o hodech v r. 1982) „*Do rána se snažili jak jen mohli, aby bylo dostatek verbuňků, vrtění, metlové.*“
- 28 Jelínková Z., Mužské taneční projevy..., o. c. s. 23.
- 29 Tomek, F.: Slovenské písně z Uherskobrodsko. Olomouc 1928. (Avšak podle předmluvy autora byla sbírka připravena k tisku již v r. 1896.) S. 38.
- 30 Dtto, s. 9. Text dále pokračuje: „*Sak sem sa aj kolikrát sadil s leckerym chlapcem s cuzl dědiny, kerý délej vydržel a vydržel sem to celé 2 hodiny bez konca, až krajo-vice mně bříňaly a jiskry od nich odletovaly, až sem to vyhrál. Sak si moja děvčica moc na mně zakládala. A ti dnešní chlapci, ti by to už ani nesvedli, nemajú ani těch plúc.*“
- 31 Stívar, F.: Lidové tance naší dědiny. Rukopis z r. 1966. S. 24.
- 32 Jelínková, Z.: Mužské taneční projevy..., o. c. s. 23n.
- 33 Jelínková – Košíková ..., o. c., fotografie 7 obrazové přílohy a popis na s. 50n.
- 34 Zejména: Krist, J. M.: Historie slováckých krúžků a vznik souborů lidových písní a tanců na Slovácku. K vývoji některých forem druhé existence folklóru. Praha 1970.
- Soubor lidových písní a tanců Hradišťan 1950 – 1980. Uh. Hradiště 1980.
- Jančář, J.: Město a proměny lidové kultury. In: Venkovské město, Svazek 1, Sborník příspěvků z IX. strážnického symposia (29.-31.10.1984), Uh. Hradiště 1986, s. 99n.
- Tarcalová, L.: Podíl souborů lidových písní a tanců na udržování tradic lidové kultury v prostředí města Uherského Hradiště. In: Venkovské město, o. c. s. 104n.
- Jančář, J. – Pavlicová, M.: Lidová hudba a tanec na jevišti (čtyřicet let Hradišťanu). Strážnice 1990.
- Potyka, M.: Olšava 1951 – 2001. In: Málek, L. a kol., Olšava 1951 – 2001, Sborník příspěvků k 50. výročí vzniku souborů písní a tanců, Uh. Brod 2001, s. 5n.
- 35 Jančář – Pavlicová, o. c. s. 14.
- 36 Jelínková – Košíková..., o. c. s. 9.
- Rozhovor s J. Němečkem a M. Vališovou 4. 11. 2002.
- 37 Výše zmíněný rozhovor.
- 38 Slovácký verbuňk v teorii..., o. c. s. 32.
- 39 Jančář – Pavlicová, o. c. s. 15.
- 40 Již zmíněný rozhovor s J. Němečkem a M. Vališovou.
- 41 Dtto.
- 42 Soubor lidových..., o. c. s. 15.
- Jančář – Pavlicová, o. c. s. 19.
- 43 V zápisu valné hromady Hradišťanu 26. 3. 1951 je uvedeno, že krúžek uspořádal hody v Mařaticích a ve St. Městě, plánoval poskytnutí pomoci při zakládání krúžků v Bílovicích, že měl patronát nad školami ve St. Městě, Boršicích u Buchlovic, Polešovicích, připravoval patronát nad krúžkem v Blatničce. Dr. Karel Paviščík sdělil, že v prvé polovině 50. let Hradišťan organizoval hody v Mikovicích a cvičil tamní chasu.
- 44 Jelínková, Mužské taneční..., o. c. s. 22n.
- 45 Slovácký verbuňk v teorii..., o. c. s. 47n.
- 46 Jelínková, Z.: Lidový tanec ve Starém Městě a Mařaticích. In: Jelínková – Košíková..., o. c. s. 14: „*Vedle sedlcké patřil k ryze regionálnímu nebo lokálnímu tanečnímu projevu mužský improvizovaný tanec, nazývaný dnes v e r b u ň k , dříve č a r d á š nebo c i f r a . Zachoval se jen ve zlomcích, např. při svatebním nebo hodovém průvodu chlapci cestou podle hudby „cifrují“. Jako samostatný tanec se rozvinul v posledních třiceti letech hlavně díky souborům lidových písní a tanců, v jejichž repertoáru má vedle sedlckých důležité místo.*“
- Jelínková, Mužské taneční..., o. c. s. 4: „*Působením souborů lidových písní a tanců*

získal verbuňk mnohdy i novou tvář. Tak je tomu na Uhersko-hradištsku, Uhersko-brodsku, ale i u hanáckých Slováků. Někde se vytvořily celé „školy verbuňků“ [Uhersko-hradištsko „Kropáčkova škola“ atp.).“

- 47 Krist, J. M.: O uherskobrodském verbuňku. In: Slovácký verbuňk v teorii..., o. c. s. 60n.
- 48 Nebude bez významu citovat pozorování profesionálního tanečníka, choreografa a profesora pražské konzervatoře mgr. Jana Čumpelika: „...že na Uherskohradištsku a Uherskobrodsku spíše vývoj k velké dynamice v tanečním projevu a k velkému vnitřnímu napětí tanečníka...“ (z diskuse na III. semináři o verbuňku, Slovácký verbuňk v teorii..., o. c. s. 80) a „Já vždycky rozeznával uherskohradištské verbíle od uherskobrodských, že ti první tančili více na menším prostoru a cifry „bili pod sebe“, Brozané pracovali více pární a využívali cifry do prostoru. Ale to může být ovlivněno osobnostmi Kropáčka a Valíše a Brozany Friedlem a Bobkem.“ (z dopisu ze dne 7. 10. 2002).
- 49 Rutte, L.: Gajdy a gajdošská tradice na Valašsku a na Slovácku. Strážnice 1964. S. 40.
- 50 Jelínková – Košíková..., o. c. s. 29.
- 51 Jančář, J. – Tarcalová, L.: Lidová kultura. In: Čoupek, J., Kunovice v proměnách času, Kunovice 1996, s. 200.
- 52 Lukáš, L.: Spytihněv. Monografie nejstarší vesnice slovácké. Místo a rok vydání neuvedeny (? Spytihněv 1933). S. 149.
- 53 Šesták, V. – Župka, J.: Jankovice - obec v Chříbech. Jankovice 1998. S. 52.
- 54 Např. založení prvé dechové hudby v Jankovicích do asi sedmdesátých či osmdesátých let 19. stol. umísťují V. Šesták a J. Župka (o. c. s. 52), v Hluku do sedmdesátých let F. Hořínek (o. c. s. 178).
- 55 Např. J. Čoupek a J. Čoupková znají v Břestku jen dechovku (850 let obce Břestek. Břestek 1991. S. 34), v Traplicích je prvá připomínána pro dobu před I. světovou válkou (Vinkler J. ..., o. c. s. 43), ve Starém Městě byla kromě moderní taneční kapely do r. 1956 také jen ona [Jelínková – Košíková..., o. c. s. 27].
- 56 Vinkler J. ..., o. c. s. 43n.
- 57 Šesták..., o. c. s. 52.
- 58 Jelínková – Košíková..., o. c. s. 28.
- 59 Např. v Hluku o svatbách v domech svatebčanů (Hořínek, o. c. 162), ve St. Městě [Jelínková - Košíková..., o. c. s. 27].
- 60 Vinkler, J. ..., o. c. s. 43n.
- 61 Vinkler, J. ..., o. c. s. 164. Jelínková – Košíková..., o. c. s. 28.
- 62 Tarcalová..., o. c. s. 104.
- 63 Tomek, o. c. s. 9.
Stívar, o. c. s. 6n.
Podjavořinská dědina Korytná 1270 – 1970. Korytná 1970. S. 30.
- 64 Podjavořinská..., o. c. s. 31n.
- 65 Čoupek, J. – Žufánek, J.: Boršice u Blatnice. 700 let slovácké obce. Boršice u Blatnice 1983. S. 9.
- 66 Zemek, M. a kol.: Vlčnov. Současnost slovem i obrazem. Praha 1981. S. 36.
- 67 Zemek, M. a kol.: Slovácká obec Šumice. Od nejstarších zpráv k revolučním proměnám v současnosti. Praha 1979. S. 166n.
- 68 Potyka, o. c. s. 6.
- 69 Např. Břestek: Čoupková – Čoupek, o. c. s. 21; Hluk: Hořínek, o. c. s. 154; Kunovice: Jančář – Tarcalová, o. c. s. 200.
- 70 Např. Břestek: Čoupková – Čoupek, o. c. s. 21; Hluk: Hořínek, o. c. s. 162 – svobodní v hospodě, ostatní hosté ve svatebních domech při harmonice; Ořechov: Bimková, o. c. s. 3 - tančilo se denně od středy do sobotní půlnoci; Šumice: Zemek..., o. c. s. 163; Traplice: Vinkler..., o. c. 40; Vlčnov: Zemek..., o. c. 33.
- 71 Např. Šumice: Zemek..., o. c. s. 165.

- 72 Např. Břestek: Čoupková – Čoupek, o. c. s. 21; Hluk: Hofínek, o. c. s. 156; St. Město: Jelínková – Košíková..., o. c. 26; Sumice: Zemek..., o. c. s. 165.
- 73 Např. Domanín: 750 let trvání obce Domanín. Rok a místo vydání neuvedeno (Domanín 1970). S. 47; Sumice: Zemek..., o. c. s. 166; aglomerace Uh. Hradiště: Tarcalová, o. c. 106; Traplice: Vinkler..., o. c. s. 98; Traplice 750. Dějiny obce Traplic k 750. výročí založení Traplice, rok vydání neuveden (1978). S. 52.
- 74 Např. Břestek: Čoupek – Čoupková, o. c. s. 21, 35n.; Kunovice: Jančář – Tarcalová, o. c. s. 206.
- 75 Bimková, M.: Lidové tance z Buchlovic. Uh. Hradiště 1988. S. 2.
- 76 Jelínková – Košíková..., o. c. s. 25n.

POUŽITÁ LITERATURA A PRAMENY

Literatura

- Bartoš, F.: *Dialektologie moravská*. ■ Brno I. 1886. II. 1895.
- Bartoš, F. - Janáček, L.: *Národní písně moravské v nově nasbírané*. ■ Praha 1901.
- Bimková, M.: *Lidové tance z Buchlovic*. ■ Uh. Hradiště 1988.
- Bimková, M.: *Lidové tance z Ořechova u Polešovic*. ■ Uh. Hradiště 1988.
- Čoupek, J.: *Kunovice v proměnách času*. ■ Kunovice 1996.
- Čoupek, J. - Žufánek, J.: *Boršice u Blatnice. 700 let slovácké obce*. ■ Boršice u Blatnice 1983.
- Čoupková, J. - Čoupek, J.: *850 let obce Břestek*. ■ Břestek 1991.
- Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska*. ■ Bratislava 1995.
- Hořínek, F.: *Slovácké městečko Hluk*. ■ Hluk 1937.
- Jančář, J. - Pavlicová, M.: *Lidová hudba a tanec na jevišti (čtyřicet let Hradišťanu)*. ■ Strážnice 1990.
- Jelínková, Z.: *Mužské taneční projevy na Slovácku*. ■ Svatobořice-Mistřín 1991.
- Jelínková, Z.: *Slovácko. Dolňácko. Popisy tanců ke stejnojmenné videokazetě. Lidové tance z Čech, Moravy a Slezska, díl VII., část 2*. ■ Strážnice 1996.
- Jelínková, Z. - Košíková, L. - Polášková, J.: *Tance z Uherskohradištska*. ■ Staré Město, Mařatice. ■ Brno 1989.
- Jeřábek, R.: *Etnické a etnografické skupiny a oblasti*. In: Jančář, J. s kol.: *Lidová kultura na Moravě, Vlastivěda moravská, Země a lid, nová řada, svazek 10*, ■ Strážnice – Brno 2000.
- Klvaňa, J.: *Lidové kroje na Moravském Slovensku*. In: *Národopis lidu československého, díl I., Moravské Slovensko, svazek I.*, ■ Praha 1923.
- Krist, J. M.: *Historie slováckých krúžků a vznik souborů lidových písní a tanců na Slovácku. K vývoji některých forem druhé existence folklóru*. ■ Praha 1970
- Lukáš, L.: *Spytihněv. Monografie nejstarší vesnice slovácké. Místo a rok vydání neuvedeny* ■ [? Spytihněv 1933].
- Málek, L. a kol.: *Olšava 1951 – 2001. Sborník příspěvků k 50. výročí vzniku souborů písní a tanců*. ■ Uh. Brod 2001.
- Malina, I.: *Slovník nářečí mistříckého*. ■ Praha 1946.
- Pavlišťík, K.: *Luhačovické Zálesí a Podřevnicko – přechodové oblasti na rozhraní Slovácka, Hané a Valašska*. In: *Zprávy Oblastního muzea jihovýchodní Moravy v Gottwaldově, 1966, č. 3, s. 136n*.
- Podjavořínská dědina Korytná 1270 – 1970*. ■ Korytná 1970.
- Rutte, L.: *Gajdy a gajdošská tradice na Valašsku a na Slovácku*. Strážnice 1964.
- Slovácký verbuňk v teorii a praxi. Sestavili Krist, J. M. – Pavlišťík, K.* ■ Strážnice 1993.
- Soubor lidových písní a tanců Hradišťan 1950 – 1980*. ■ Uh. Hradiště 1980.
- Šesták, V. - Župka, J.: *Jankovice - obec v Chříbech*. ■ Jankovice 1998.
- Tomek, F.: *Slovenské písně z Uherskobrodsko*. ■ Olomouc 1928.
- Traplice 750. Dějiny obce Traplic k 750. výročí založení*. ■ Traplice, rok vydání

neuveden (1978).

Venkovské město. Svazek 1. Sborník příspěvků z IX. strážnického sympozia (29.-31. 10. 1984). ■ Uh. Hradiště 1986.

Vinkler, J. a kol.: Traplice. 20. století slovácké obce. 1900 - 1999. ■ Traplice 1999.

Vysloužil, J.: Hudební slovník pro každého. ■ Vizovice 1995.

Zemek, M. a kol.: Slovácká obec Šumice. Od nejstarších zpráv k revolučním proměnám v současnosti. ■ Praha 1979.

Zemek, M. a kol.: Vičnov. Současnost slovem i obrazem. ■ Praha 1981.

750 let trvání obce Domanín. Rok a místo vydání neuvedeno ■ (Domanín 1970).

Prameny

- Dopis mgr. Jana Čumpelíka ze 7. 10. 2002.
- Rozhovor s Jaromírem Němečkem a Miloslavou Vališovou 4. 11. 2002.
- Rozhovory s tanečnický v pořadu Nositelé tradice – slováčtí verbíři posledních padesáti let na Mezinárodním folklorním festivalu ve Strážnici 1. 7. 1989.
- Stivar, František: Lidové tance naší dědiny. Rukopis z r. 1966.
- Zápis o valné hromadě Slováckého krúžku Hradiščan, konané dne 26. března 1951 ve Slovácké boudě v Uh. Hradišti.
- Zpráva o natáčení ve St. Městě dne 19. 5. 2001 - příloha: rozhovory s tanečnický.
- Zpráva o natáčením dnu 6. 10. 2001 v Uh. Brodě - rozhovory s tanečnický.

PŘÍLOHA

SEZNAM SNÍMKŮ NA VIDEOKAZETĚ

Jako VHS a S-VHS jsou označeny snímky, které byly převzaty z natáčecí těchto technologiemi.

CM = cimbálová muzika.

DH = dechová hudba.

s. = soubor.

POD ÚVODNÍMI TITULKY:

1. *Chasa s. Lúčka z Kudlovic v závěru průvodu na Michalských hodech ve Starém Městě 29. 9. 2001. Hraje hudecká muzika s.*
2. *Po dolňácku. Hraje CM s. Hradišťan v Uh. Hradišti v pořadu „Kdo se vejde do houslí“ na Mezinárodním folklorním festivalu ve Strážnici 25. 6. 1994 (dále jen MFF a datum).*

DÁLE:

3. *MFF 14. 7. 1990: společný verbuňk soutěžících a poroty na závěr finále Soutěže o nejlepšího tanečníka slováckého verbuňku. Hraje CM Josefa Varmuži ze Svatobořic – Mistřína. ■ VHS*
4. *MFF 27. 6. 1987: verbuňk diváků, tzv. „ring volný“, který bývá v době, kdy se soutěžní porota radí. Hraje CM Burčáci z Míkovic. ■ VHS*
5. *Společný verbuňk soutěžících na zahájení Soutěže o nejlepšího tanečníka uherskohradištského a uherskobrodského Dolňácka ve St. Městě 19. 5. 2001. Hraje CM s. Dolina ve St. Městě. ■ VHS*
6. *Tanečníci z Uherskohradištska v průvodu na sokolské slavnosti v Uh. Hradišti r. 1921. Přepis němému filmu na VHS.*
7. *Tanečníci z Kunovic v průvodu na slavnosti Slovácko ještě žije 7. – 8. 7. 1945 ve Zlíně. Přepis 35 mm němému filmu na VHS.*
8. *Odleva při zpěvu: Milan Kropáček (1923 – 1982) z Uh. Hradiště, František Vališ (1922 – 2002) ze St. Města, Josef Vlachynský (1925 – 1991) z Mařatic a Jaromír Němeček (1927) ze St. Města, všichni členové s. Hradišťan, ve Strážnici 1953, hrála hudecká muzika s. Natočil A. Bílý. Přepis němému filmu na VHS.*
9. *M. Kropáček ve Strážnici r. 1953. Film jako shora.*
10. *M. Kropáček ve Strážnici 1954. Natočil A. Bílý. Přepis němému*

filmu na VHS.

11. **F. Vališ** ve Strážnici 1953. Film jako v čís. 8.
12. **Vladimír Kolaja** (1919) ze St. Města, člen s. Hradišťan, ve Strážnici 1953. Film jako v čís. 8.
13. **J. Němeček** ve Strážnici 1953. Film jako v čís. 8.
14. **J. Vlachynský** ve Strážnici 1953. Film jako v čís. 8.
15. **F. Vališ**, dlouholetý člen odborné a posléze seniorské poroty obnovené Soutěže o nejlepšího tanečníka slováckého verbuřku na MFF, a **Karel Pavlišťák** (1931) z Uh. Brodu a bývalý člen s. Hradišťan, zakladatel téže obnovené soutěže a její dlouholetý ředitel, nyní člen její seniorské poroty, na 2. semináři o verbuřku ve Strážnici 26. 3. 1988. ■ VHS
16. **MFF 23. 6. 1986: Miloslav Plachý** (1936) z Uh. Hradiště, bývalý člen s. Hradišťan a posléze dlouholetý vedoucí s. Kunovjan v Kunovicích. Hraje CM Burčáci z Míkovic při JZD Kunovice. ■ VHS
17. **František Jevický** (1953) z Uh. Hradiště, člen taneční skupiny CM Jaroslava Čecha v Uh. Hradišti, ve St. Městě 19. 5. 2001, hraje CM s. Dolina ve St. Městě.
18. **Josef Vaculík** (1957) z Hostějova, člen, tančí a doprovod jako v čís. 17.
19. **MFF 25. 6. 1988: Ludvík Tesař** (1965) ze s. Radovan v Napajedlích, hraje CM Burčáci při JZD Mír Uh. Hradiště – Kunovice. ■ VHS
20. **MFF 27. 6. 1992: Radek Šipka** (1965) z Uh. Hradiště, člen s. Kunovjan, hraje CM dr. Pavla Borovičky z Rohatce. ■ VHS
21. **MFF 28. 6. 1986: Josef Bazala** (1960) ze s. Dolina ve St. Městě, hraje CM Burčáci z Míkovic při JZD Kunovice. ■ VHS
22. **MFF 26. 6. 1999: Petr Kunt** (1979) z Polešovic a s. Kunovjan, hraje CM Burčáci z Míkovic. ■ VHS
23. **MFF 24. 6. 2000: Erik Feldvabel** (1978) ze s. Dolina ve St. Městě, hraje CM Burčáci z Míkovic. ■ S-VHS
24. **Jiří Martykán** (1975) z Polešovic a **Vít Polášek ml.** (1975) z Uh. Hradiště, oba ze s. Hradišťánek v Uh. Hradišti, v ukázkovém vystoupení při Soutěži o nejlepšího tanečníka uherskohradišťského a uherskobrodského Dolňácka ve St. Městě 1992. Hraje CM s. Dolina ve St. Městě.
25. **MFF 1. 7. 1989: F. Vališ, J. Němeček a J. Bazala** ze St. Města, **Vít Polášek st.** (1952) a **Jiří Šišpera** (1957) z Uh. Hradiště, členové s. Hradišťan, **Milan Stašek** (1959) z Kunovic, postupně člen s. Kunovjan a Hradišťan, a **Miloslav Hrdý** (1944) z Huštěnovic, postupně člen a vedoucí několika s., v pořadu Nositelé tradice – slováctví verbíři posledních padesáti let. Hraje CM s. Hradišťan. ■ VHS

26. *Stárek a chasa o hodech v Boršicích u Buchlovic* 16. – 17. 10. 1993. Hraje CM místního s. Pentla. ■ VHS
27. *Chasa a návštěvníci při taneční zábavě o hodech v Boršicích u Buchlovic* 16. – 17. 10. 1993, hraje jako v čís. 26. ■ VHS
28. *Ženáci o hodech v Polešovicích* 13. 10. 2001. Hraje DH Dolanka z Ratíškovic.
29. *Chasa a návštěvníci o hodech v Kostelanech nad Moravou* 14. 9. 1996. Hraje DH Sadovanka z Uh. Hradiště – Sadů. ■ VHS
30. *Tanečníci s. Dolina ze St. Města při vystoupení o Michalských hodech tamtéž* 29. 9. 2001, hraje CM s. Autor úpravy verbuňku J. Bazala.
31. *Věroslav Blahutka (1924 - 2002) ze Bzence, spoluzakladatel s. Olšava v Uh. Brodě, postupně vedoucí s. Olšava a Brozané v Uh. Brodě, a Jan Miroslav Krist (1932) z Uh. Hradiště, spoluzakladatel s. Olšava v Uh. Brodě, postupně vedoucí a člen několika s., spoluzakladatel obnovené soutěže na MFF, dlouholetý člen její odborné a seniorské poroty, na 2. semináři o verbuňku ve Strážnici* 26. 3. 1988. ■ VHS
32. *MFF 23. 6. 1986: Ladislav Friedl (1935 - 1999) z Nivnice, postupně člen s. Olšava a Brozané. Hraje CM Burčáci z Míkovic při JZD Kunovice.* ■ VHS
33. *MFF 25. 6. 1988: Tentyž tanečník při téže CM.* ■ VHS
34. *MFF 27. 6. 1987: Ivan Marčík (1946) ze Záhorovic, člen s. Olšava a dlouholetý člen odborné poroty obnovené soutěže na MFF. Hraje CM Burčáci z Míkovic.* ■ VHS
35. *MFF 1. 7. 1989: Josef Bobek (1956) z Bánova, postupně člen s. Brozané a Vičnovjan ve Vičnově. Hraje CM Burčáci z Míkovic.* ■ VHS
36. *Petr Vozár (1967) z Uh. Brodu, vedoucí s. Rozmarýn v Újezdci u Luhačovic, při CM s. Dolina ve St. Městě* 19. 5. 2001.
37. *Radim Ševčík (1976) z Březové a s. Olšava, CM, místo a datum jako v čís. 36.*
38. *MFF 27. 6. 1998: Libor Moštěk (1972) ze souboru Vičnovjan ve Vičnově, hraje CM Burčáci z Míkovic.* ■ VHS
39. *Jaroslav Bršlica (1955), Pavel Kadlíček (1972), Petr Klein (1978) a Martin Matuš (1978) ze s. Dolněmčan v Dolním Němčí při CM s. Olšava v Uh. Brodě* 6. 10. 2001.
40. *Petr Knotek (1959) ze Slavičína a Petr Zapletal (1968) z Biskupic, členové s. Světlovan v Bojkovicích, CM, místo a datum jako v čís. 39.*
41. *MFF 1. 7. 1989: V. Blahutka, J. M. Krist, L. Friedl, I. Marčík a Ivo Urbánek (1962) z Uh. Brodu a s. Olšava v pořá-*

du Nositelé tradice – slováčtí verbíři posledních padesáti let.
▪ VHS

42. *Tanečníci s. Rozmarýn z Újezdce u Luhačovic* na vystoupení v Uh. Brodě 6. 10. 2001. Hraje CM s.
43. *Tanečníci souboru Vičnovjan z Vičnova* na Dolňáckých slavnostech v Hluku 4. 7. 1993. Hraje CM s. ▪ VHS
44. *Tanečníci s. Olšava* na vystoupení v Uh. Brodě 6. 10. 2001, hraje CM s.

POD ZÁVĚREČNÝMI TITULKY:

45. *Tanec verbířů všech generací s. Hradištan* při CM s. v televizním pořadu o slavnostním představení ke 40. výročí s., natočeném 10. 5. 1990.

VERBUŇK IN DER UMGEBUNG VON UHERSKÉ HRADIŠTĚ UND UHERSKÝ BROD

R e s ü m e e

Bereits während der Arbeit an der Grundreihe der Videoenzyklopedie „Volkstänze aus Böhmen, Mähren und Schlesien“ (die 1994-1997 erschienenen 10 Teile auf vierzehn Videokassetten umfassen um die 1000 Tänze) war klar, daß die Tanzdarbietungen der Männer darin nur unvollständig erfaßt sind, insbesondere jene, die einen deutlichen Improvisationscharakter aufweisen, und ihre regionale Stilart dabei erhalten geblieben ist. Ústav lidové kultury (Institut der Volkskultur) in Strážnice setzt deswegen seine Videoenzyklopedie mit einer zweiten Reihe mit dem Untertitel „Tanzdarbietungen der Männer“ fort. Das Ziel dieser Videoenzyklopedie ist mit jenem der Grundreihe identisch: eine komplexe und zuverlässige Quelle zum Kennenlernen regionaler Tanztypen und Tanzstile zu erstellen, so wie diese von den gegenwärtigen Volkstanztraditionsträgern bis heute erhalten geblieben ist. Sie soll einem womöglich breiten Anwenderspektrum dienen. Die Spezifika des Tanzmaterials erforderten für sich jedoch – im Gegensatz zu der Grundreihe – eine andere Bearbeitungsweise. Eine größere Hervorhebung der Details sowie deren stilbildenden Variierens forderten ein kurzgefaßtes Kommentar direkt auf der Videokassette, das dann in dieser Begleitpublikation noch näher ausgeführt ist. In der Programmreihe sind bisher folgende Teile erschienen: I. „Verbuňk“ im Kyjovsko-Gebiet, II. „Verbuňk“ im Podluží-Gebiet, III. „Verbuňk“ bei den hannakischen Slowaken und IV. „Verbuňk“ in der Umgebung von Strážnice, Veselí und Uherský Ostroh.

Slovácký verbuňk (Werbetanz aus der Mährischer Slowakei) ist ein improvisierter Männertanz mit Sprungcharakter und mit einer

besonderen Prägung, die darin besteht, daß – obwohl der Tanz überwiegend kollektiv getanzte wird – jeder Tänzer für sich selbst tanzt und dabei seine regionale und örtliche Zugehörigkeit vertritt, seine Tanzkunst und sein Naturell zum Ausdruck bringt. Man tanzt zu einem bestimmten Liederkreis, unter denen die sog. „neuungarischen Lieder“ überwiegen. Der V. Teil der zweiten Programmreihe wird dem „verbuňk“ aus den Gebieten um Uherské Hradiště und Uherský Brod gewidmet, die zu der Dolňácko-Region in Mährischer Slowakei gehören.

Die Entstehung des verbuňk-Tanzes ist noch nicht ausreichend durchforscht worden. Man nimmt an, daß er sich zu einem eigenständigen Tanz aus verschiedenen Bewegungsformen während des 19. Jahrhunderts allmählich entwickelte. In dieser Form entstand der Tanz in diesem Gebiet jedoch erst in der ersten Hälfte des 20. Jahrhunderts. Dieser Tanz lebt und entwickelt sich hier bis heute weiter.

Die Form des hiesigen verbuňk-Tanzes beschrieb in seiner Charakteristik die Arbeitsgruppe der Volkstanz- und regionaler Verbuňk-Kenner aus dem besagten Gebiet aufgrund des Studiums von 333 Bewegungsaufnahmen aus den Jahren 1921-2001 (265 davon aus dem Raum von Uherské Hradiště, 68 aus dem Raum von Uherský Brod).

Da die ältere Tanzform (aus dem Ende des 19. und der ersten Hälfte des 20. Jahrhunderts) bis auf einige unzureichende Aufnahmen und knappe Beschreibungen nicht festgehalten worden ist, konnte man erst den Tanz aus der zweiten Hälfte des 20. Jahrhunderts erforschen, als sich die sog. Folklorebewegung – d.h. die Wirkung der organisierten Pflege des Volkstanzes, des Volksgesangs bzw. der Volksmusik – auf seine Form stark ausgewirkt hatte.

Der Tanzstil in Raum von Uherské Hradiště basiert auf der Art und Weise, wie die Generation der Absolventen der Zirkel „slovác-

ké krúžky“ der vierziger Jahre getanzt hatte, die sich dann im Gesang- und Tanzensemble Hradištan versammelt haben. Ihre Tanzart knüpfte in einer gewissen Weise auf die Tanztradition dieses Gebietes an. Von hier aus verbreitete sich dann dieser Tanzstil mittels ihrer Schüler und anderer Ensembles und mit der Zeit wandelte er sich unter dem Einfluß der für die Bühnenauftritte bestimmten Ensemblearbeit um. Seit Mitte der achtziger Jahre des 20. Jahrhunderts war der Tanzstil ebenfalls durch die verbuňk-Wettbewerbe des Internationalen Folklorefestivals in Strážnice und jene dieser mährisch-slowakischen Subregion beeinflusst.

Auch in Raum um Uherský Brod, wo bis dahin nur Ansätze dieser Tanzform existierten, bildete analog die Grundlage beim Entstehen dieses Tanzstils die Art und Weise, wie die Gründer des Olšava-Ensembles getanzt haben. Die kamen ebenfalls aus dem Umkreis der Zirkel „slovácké krúžky“ aus Raum von Uherské Hradiště und von Kyjov. Der Tanzstil verbreitete und verwandelte sich auch hier ungefähr gleich.

Der Tanz hat drei Teile: einen Vorgesang des Tanzliedes, einen langsamen Teil und einen schnellen Teil des eigentlichen Tanzes. Gute Tänzer setzen in jedem Tanzabschnitt andere Figuren ein.

Der Vorgesang ist wichtig, dadurch kommt der Tänzer in die richtige Laune und knüpft Kontakt mit der Musikkapelle an, die den Tanzablauf erheblich beeinflussen kann. Von ihr hängt ab, ob sie den Tänzer zu einer Spitzenleistung provoziert und seinem Tanz durch ihre Spielkunst eine Leichtigkeit verleiht.

Die meisten Tanzfiguren sind sämtlichen mährisch-slowakischen „verbuňk“ - Stilen eigen und unterscheiden sich in der Ausführung durch die Körper- und Armhaltung sowie die Beinführung voneinander. In dieser Region tanzten die Tänzer ursprünglich in überwiegend geschlossener Kniehaltung, die Tanzelemente waren in die Höhe gerichtet, man tanzte vorwiegend auf der Stelle, mit

zahlreichen zierlichen Elementen und markanter Dynamik. Obwohl die Tanzstile in beiden Teilen dieser Region mit der Zeit voneinander etwas abgewichen sind, nähern sie sich bei den jüngsten Tänzern in der letzten Zeit wieder einander an.

Die **Musikbegleitung** des „verbuňk“ war und ist hier dieselbe wie jene der anderen Volkstänze aus dieser Region. Zunächst waren es die Dudelsack- und Streichkapellen, die seit der Mitte des 19. Jahrhunderts allmählich von den Blaskapellen verdrängt wurden. Die Streichkapellen kamen – diesmal jedoch mit Zimbal – erst nach dem 2. Weltkrieg im Zusammenhang mit der Folklorebewegung erneut zu Wort, ausgenommen Uherské Hradiště, wo die Angehörigen der Intelligenz die erste solche Kapelle bereits am Anfang des 20. Jahrhunderts schufen. Derzeit existieren beide Kapellentypen nebeneinander, bei den traditionellen Dorffesten und den dabei stattfindenden Unterhaltungen steht die Blasmusik jedoch immer noch im Vordergrund. „Verbuňk“ tanzt man jedoch vor allem zur Zimbalmusik, sofern sie vor Ort verfügbar ist.

Im Raum von Uherské Hradiště lebt der „verbuňk“ vor allem in den Folkloreensembles, in „slovácké krúžky“ (diese stellen eine eigenartige Form von Bürgervereinigungen - Zirkeln - dar, in denen sich die Elemente einer lebendigen örtlichen Tradition mit einigen Merkmalen der Folkloreensembles verbinden) und in den Folkloregruppen, die unregelmäßig zu bestimmten Gelegenheiten – meist zwecks Ausführung eines traditionellen Brauches – gebildet werden.

Im Raum von Uherský Brod lebt der „verbuňk“ nur noch in den Folkloreensembles und in den Zirkeln „slovácké krúžky“ sowie bei den damit verbundenen Gelegenheiten.

Die Burschen lernen „verbuňk“ in den „slovácké krúžky“ und den Folkloreensembles, überall wird jedoch ein besonderer Nachdruck auf die Improvisation und den individuellen Charakter des Tanzes gelegt.

Eine besondere Tanzgelegenheit stellen die bereits erwähnten „verbuňk“-Wettbewerbe dar. In dieser Region entstand diese Tradition erst 1989, der Wettbewerb findet meist in Staré Město statt und knüpft auf den Wettbewerb im Rahmen des Internationalen Folklorefestivals in Strážnice an, dessen Tradition bis in das Jahr 1946 zurück reicht.

VERBUŇK IN THE UHERSKÉ HRADIŠTĚ AND UHERSKÝ BROD REGIONS

S u m m a r y

Even while the basic set of videoencyclopedias of The Folk Dances from Bohemia, Moravia and Silesia was being made, (10 volumes released in the years 1994-1997 on fourteen videocassettes containing around 1000 dances), it was clear that men's dances were recorded only fragmentarily, especially those of a distinctively improvisational nature which have kept their regional style. The Institute of Folk Culture in Strážnice is therefore now following this up with another sequence of videoencyclopedias subtitled Male Dances. Its goal is identical with that of the basic set, namely to create a complex and reliable resource for getting to know regional types and styles of dances as they have been preserved by present holders of folk dance traditions and to serve as wide a spectrum of users as possible. Because of its specific nature however, the dance material had to be processed in a way different from that of the basic set. The bigger emphasis on details and on how those details create variations in style, called for a brief commentary as part of the videocassette itself. This is then elaborated upon in this accompanying publication. In this set the following volumes have been released so far: I. Verbuňk in the Kyjov Region, II. Verbuňk in the Podluží Region, III. Verbuňk of the Haná Slovaks, IV. Verbuňk in the Strážnice, Veselí and Uherský Ostroh Regions.

Moravian-Slovak verbuňk is an individual male improvised dance of an idiosyncratic nature involving leaping. Although largely danced in a group, each dancer dances on his own expressing both his regional and local origin, his dance skills and temperament. They dance accompanied by a certain range of songs

most of which are New Hungarian in origin. Volume V of the second set deals with *verbuňk* from the Uherské Hradiště and Uherský Brod ethnographical regions, which are parts of the Moravian-Slovak „Dolňácko“ (the lower reaches of the Morava river).

The origin of *verbuňk* has not yet been explored sufficiently. It is believed to have developed into a specific dance from different motion forms during the 19th century. In this region it developed only in the first half of the 20th century. It still lives on and is being developed further.

The present version of the local *verbuňk* was described by a workgroup of experts on folk dance and regional experts on *verbuňk* in the above named regions who had studied 333 motion pictures covering the period 1921-2001 (265 from Uherské Hradiště and 68 from Uherský Brod regions).

As the older version of the dance (originating at the end of the 19th and first half of the 20th century) has not been recorded, except for a few inadequate pictures and incomplete descriptions, it was only the dance of the second half of the 20th century which could be studied and then its form was greatly influenced by the so called folklore movement and the impact of the organised fostering of folk dance, singing and music.

The origin of the dance style in the Uherské Hradiště region was that performed by the generation of Moravian-Slovak 1940's folk groups' members that produced the ensemble of folk songs and dances, *Hradišťan*. Their style more or less continued the tradition of dance in this region. Through its pupils and other ensembles it spread out and gradually transformed itself being influenced by the style of ensemble work focusing on stage performance and also, from the mid 1980's by contests for the best dancer of *verbuňk* at

the International Folklore Festival in Strážnice and elsewhere in this Moravian-Slovak subregion.

Similarly in the Uherský Brod region, where up until then there had been only a germ of this dance form, it was the founders of the Olšava ensemble coming from Moravian-Slovak folk groups (one from Uherské Hradiště and the other one from Kyjov) whose dance style marked the birth of the local style. Here, also it spread out and diversified in a similar fashion.

The dance has three parts: singing the dance song; the slow dance part and the quick dance part. Good dancers use different routines in each dance part.

Chanting is important as it gets the dancer in the proper mood and helps him to establish contact with the band which is of considerable importance for the progress of the dance. It is the band which can stimulate the dancer to his best performance. The dancer's lightness of touch depends on the band's playing.

Most dance routines can be found in all Moravian-Slovak verbuňk styles and differ only in posture, the hold of the arms and the conduct of the legs. In this region dancers originally tended to hold their knees together, dance routines were high and performed usually on the spot, much detailed motion and great dynamics included. Although the style in both parts of this region had developed rather differently, recently, with the youngest dancers, it has been getting closer.

Music accompaniment to verbuňk here has always been the same as with other folk dances of the region. First there were bagpipe and fiddler bands which from the mid 19th century started to be replaced by brass bands. Fiddler bands, this time accompanied by the cimbalom however, were revived only after the World War II in

connection with the folklore movement. Uherské Hradiště, where educated people created such a band as early as the beginning of the 20th century, was an exception. At present both types of bands coexist, but at traditional village festivities and dances brass bands still dominate. Verbuňk however is danced with cimbalon music if it is locally available.

Verbuňk in the Uherské Hradiště region lives on especially in folk ensembles, Moravian-Slovak folk groups (a specific form of local society combining features of live local tradition with some folk ensemble activities) and folklore groups created now and again for certain occasions, usually to perform a traditional custom.

In the Uherský Brod region verbuňk lives on only in folk ensembles and Moravian-Slovak folk groups and at occasions associated with them.

In Moravian-Slovak folk groups and folk ensembles boys learn to dance verbuňk but the emphasis is always on its improvisational and individual character.

A special dance occasion is represented by verbuňk contests as mentioned above. In this region they were introduced as late as in 1989. The contest is usually held in Staré Město and is linked with the contest within the International Folklore Festival in Strážnice whose tradition goes back to the year 1946.

OBSAH:

---

strana:

8	Předmluva
10	Vymezení oblasti
13	Slovácký verbuňk
15	Nejstarší zprávy o verbuňku na Uherskohradištsku a Uherskobrodsku
19	Vznik a vývoj soudobého verbuňku na Uherskohradištsku a Uherskobrodsku
30	Hudební doprovod
32	Taneční příležitosti
34	Poznámky k textu
38	Použitá literatura a prameny
	PŘÍLOHA:
40	Seznam snímků na videokazetě
44	Cizojazyčná resumé

OBSAH:

STRANA

2	Předmluva
10	Vyměření tance
13	Slavný verbuňk
15	Verbuňk z Uherkohradištska a Uherskobrodsku
	a Uherského Hradiště
19	Verbuňk a vývoj slovesného verbuňku
	Uherskohradištska a Uherskobrodsku
20	Verbuňk z Uherského Hradiště
22	Verbuňk z Uherskobrodsku

Lidové tance z Čech, Moravy a Slezska.

Řada druhá:

Mužské taneční projevy.

DÍL V.

VERBUŇK NA UHERSKOHRADIŠŤSKU A UHERSKOBRODSKU.

Doprovodná publikace ke stejnojmenné videokazetě.

Zpracoval Jan Miroslav Krist.

Obálka a grafická úprava Hana Hladilová.

Na obálce Erik Feldvabel (1978) ze s. Dolina ve St. Městě.

Odpovědný redaktor PhDr. Jan Krist.

Vydal © Ústav lidové kultury ve Strážnici 2002.

Tisk Lelka, Dolní Bojanovice.

2002